

СЕРЦЕВО-СУДИННА ЗАХВОРЮВАНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Ю.В.Кірсенко,

*студент VI курсу Економіко-статистичного факультету
Національної академії статистики, обліку та аудиту
Державної служби статистики України*

Захворюваність населення – збірне поняття, що включає в себе показники, які характеризують рівні різних захворювань та їх структури серед усього населення або окремих його груп на даній території. В комплексі медичних показників здоров'я захворюваність посідає особливе місце; її медико-соціальне значення визначається тим, що саме захворювання є основною причиною смерті, тимчасової та стійкої втрати працездатності, що в свою чергу призводить до великих економічних втрат суспільства, негативного впливу на здоров'я майбутніх поколінь і зменшення чисельності населення [1].

У другій половині XX століття основну небезпеку для здоров'я населення і проблему для охорони здоров'я стали представляти неінфекційні захворювання, в першу чергу, хвороби системи кровообігу (ХСК), які в даний час є провідною причиною захворюваності, інвалідизації і смертності дорослого населення. Сталося “омолодження” цих захворювань. Вони стали поширюватися і серед населення країн, що розвиваються. У більшості економічно розвинених країн захворювання серцево-судинної системи займають перше місце серед причин захворюваності, інвалідизації і смертності, хоча їх поширеність в різних регіонах значно відрізняється. Захворювання серцево-судинної системи багаточисельні. Одні з них є хворобами переважно серця, інші – головним чином артерій (атеросклероз) або вен, треті приголомшують серцево-судинну систему в цілому (гіпертонічна хвороба). Захворювання серцево-судинної системи можуть бути обумовлені вродженою вадою розвитку, травмою, запальним процесом та іншими причинами. Природжені дефекти в будові серця і крупних судин, часто іменовані вродженими вадами серця, розпізнаються лікарями у дітей ще в грудному віці, головним чином по шуму [2].

Серцево-судинні захворювання сьогодні є найпоширенішою патологією, яка забирає більше життів, ніж рак або травми. Найбільша захворюваність відзначається в цивілізованих країнах з розвинутою промисловістю та економікою з цілком зрозумілих причин, таких як зниження фізичної

активності населення, неправильне харчування, швидкий темп життя, емоційно-стресові навантаження. Однак, саме в цивілізованих країнах смертність від захворювань серця і судин значно нижче за рахунок високого рівня розвитку системи охорони здоров'я, застосування нових і ефективних методів діагностики і лікування. Ця хвороба дуже поширена і займає перше місце серед захворюваності населення України.

В табл. 1 ми можемо розглянути динаміку зареєстрованої захворюваності хворобами системи кровообігу і смертності з цієї причини населення України за 1995-2012 рр.

Таблиця 1

Динаміка зареєстрованих показників захворюваності та смертності населення України від хвороб системи кровообігу за 1995- 2012 рр.

Роки	Кількість уперше в житті зареєстрованих випадків захворювань хворобами системи кровообігу, на 10 000 населення	Показники смертності населення України від хвороб системи кровообігу, на 100 000 населення
А	1	2
1995	63,0	692,03
1996	65,6	654,12
1997	72,1	602,42
1998	73,2	614,72
1999	89,6	619,29
2000	132,7	627,17
2001	145,2	659,03
2002	139,9	660,23
2003	157,0	675,74
2004	149,1	681,83
2005	149,0	706,84
2006	149,1	700,25
2007	143,7	724,00
2008	143,0	677,94
2009	135,6	653,19
2010	136,4	671,83
2011	137,7	621,13
2012	136,1	626,43

Джерело: [3, с.59-61]

З табл. 1 ми бачимо, що найменша кількість зареєстрованих хвороб була у 1995 р. (показник становив 63,0 на 10 000 населення), найнижчий показник

смертності – у 1997 р. (602,42 на 100 000 населення). А найбільший показник захворюваності було зареєстровано у 2003 р. – (157,0 на 10 000 населення), найвищий показник смертності – у 2007 р. (724,00 на 100 000 населення).

Порівняти динаміку захворюваності і смертності населення дозволяє рис.1.

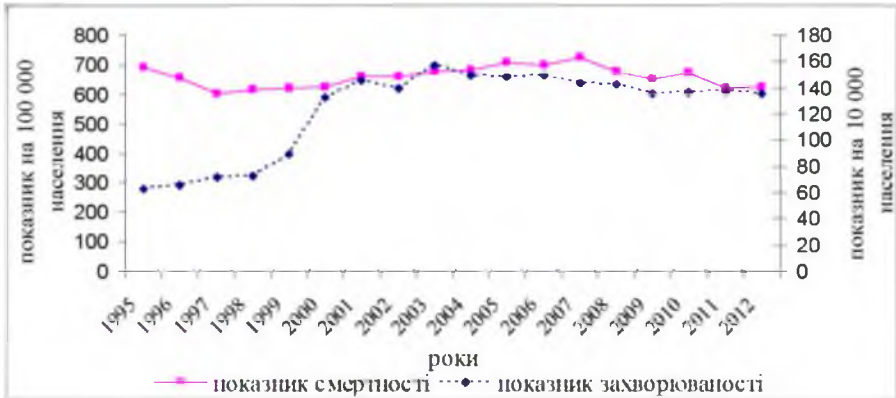

Рис. 1 Динаміка зареєстрованих показників захворюваності та смертності населення України від хвороб системи кровообігу за 1995- 2012 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [3]

Як бачимо, 1995-1999 рр. відрізнялися не такими високими показниками захворюваності, як 2000 -2012 рр. У смертності населення України за весь досліджуваний період значних стрибків не відбувалося, за виключенням 1995-1997 рр., оскільки в 1997 р. відбулося зниження смертності населення країни від серцево-судинних хвороб, після чого вона знову почала зростати.

Зростаючі показники серцево-судинної захворюваності населення України наголошують на актуальності досліджень в цій сфері, а найбільша питома вага у смертності населення від серцево-судинних захворювань нашої держави підкреслює важливість покращання діагностики та лікування цих хвороб. У першій половині минулого століття інфекційна патологія як провідна причина смерті поступила місцем неінфекційним хворобам. Частка померлих від них у розвинених країнах світу збільшувалася і на кінець ХХ століття досягла 90% від загальної смертності. Перше місце серед них з середини 50-х років посідають ХСК, на кілька порядків випереджаючи смертність від злоякісних новоутворень. В 40-х роках ХХ століття частка серцево-судинної патології в колишньому СРСР становила 11% від усіх випадків смерті, в 60-х – вже 36%, а на початку 80-х цей показник сягнув 48,3%. У США в 70-х роках від ХСК

потерпало 25% дорослого населення, а смертність становила 48,6% від загального показника (362 і 744 відповідно на 100 тисяч населення). В Англії поширення ХСК з 1920 до 1955 р. зросло в 70 разів. На перше місце за показниками смерті від ХСК почала виходити ішемічна хвороба серця (ІХС), яку в середині 50-х років назвали епідемією ХХ століття. У США в 1968 р. в структурі смертності від ХСК вона становила 66,9% (242 на 100 тисяч населення), цереброваскулярні хвороби (ЦВХ) – 19,1% (71 на 100 тисяч населення). За наступні 14 років (з 1968 р. до 1982 р.) значно змінилася структура смертності. Зокрема, показник загальної смертності зменшився на 25,5% (від 744 до 554), смертності від ХСК – на 34,2% (від 362 до 238), від ІХС – на 42,6% (від 242 до 139), від ЦВХ – на 50,7% (від 71 до 36) і від ревматизму – на 71,4% (від 7 до 2). Починаючи з 70-х років, таке зменшення смертності від ХСК, у тому числі й від ІХС, спостерігалось в Англії, Фінляндії, Шотландії та інших країнах. В той же час в Україні спостерігається протилежна тенденція: за останні 25 років поширеність серцево-судинних захворювань серед населення зросла в три рази, а рівень смертності від них – на 45% [4].

Несприятлива демографічна ситуація в Україні, що значною мірою зумовлена хронічними неінфекційними захворюваннями людей, продовжує погіршуватись. Саме вони істотно впливають на основні показники здоров'я: захворюваність, смертність, інвалідність, тривалість і якість життя населення. Постійне зростання загальної смертності населення, зниження очікуваної тривалості життя викликає серйозну тривогу і свідчить про недостатню ефективність профілактичних заходів. Незважаючи на те, що хвороби системи кровообігу є головною причиною смерті населення економічно розвинутих країн, у більшості з них протягом останніх десятиліть реєструється стійка позитивна динаміка показників здоров'я, пов'язаних із цією патологією. Україна щороку втрачає понад 700 тисяч своїх громадян, причому третину з них складають люди працездатного віку. Смертність населення в Україні становить 15,2, а в країнах-членах ЄС – 6,7 на 1000 населення. Наші люди живуть на 10 років менше, ніж жителі Європейського Союзу і багатьох країн СНД. Україна посідає 150-е місце серед 223-х країн світу за показником середньої тривалості життя; середня очікувана тривалість життя в Україні становить 69 років, у країнах ЄС – 74 роки, а в країнах СНД: у Грузії – 76,7, Молдові – 70,8, Білорусі – 70,6, Узбекистані – 71,9 тощо. При цьому середня очікувана тривалість здорового життя в Україні дорівнює 59,2 року, а в країнах Євросоюзу – 67 рокам [5].

В табл. 2 розглянемо динамку смертності населення України від хвороб системи кровообігу за 1995-2012 рр.

Таблиця 2.

Динаміка смертності населення України від хвороб системи кровообігу за причинами в 1995-2012 рр.

(на 100 000 населення)

Роки	Хвороби системи кровообігу	в тому числі:				
		ревматизм	інфаркт міокарду	ішемічна хвороба серця	гіпертонічна хвороба	цереб्रो-васкулярні хвороби
А	1	2	3	4	5	6
1995	692,03	2,78	25,16	367,46	0,79	119,60
1996	654,12	1,16	29,67	372,25	0,67	125,31
1997	602,42	3,00	43,08	383,67	0,63	139,46
1998	614,72	2,66	38,60	377,15	0,94	120,81
1999	619,29	1,23	29,75	371,18	1,03	86,27
2000	627,17	0,61	31,34	435,93	1,23	115,17
2001	659,03	0,54	30,11	469,36	0,90	126,29
2002	660,23	0,50	31,13	473,82	1,83	137,52
2003	675,74	3,49	31,58	503,34	2,06	135,42
2004	681,82	4,00	43,15	509,06	2,00	139,58
2005	706,84	3,03	49,38	537,01	0,91	136,29
2006	700,25	2,93	46,69	536,01	0,83	131,44
2007	724,00	3,05	49,13	555,46	0,45	129,14
2008	677,94	2,54	48,64	517,49	0,65	129,72
2009	653,19	1,98	42,57	492,17	0,51	128,16
2010	671,83	1,42	34,75	510,53	1,09	130,58
2011	621,13	1,70	32,94	477,97	0,36	113,69
2012	626,43	2,48	45,13	479,23	0,71	110,70

Джерело: [3, с.75]

Розглянувши в табл. 2 динаміку смертності населення України від хвороб системи кровообігу в розрізі причин, ми можемо спостерігати, що найвищими показниками характеризуються такі причини смерті як ішемічна хвороба серця і цереброваскулярні хвороби.

Розглянувши структуру померлих в Україні за причинами смерті в 2005 і 2012 рр. можемо за допомогою рис.2 і рис.3. Такий період співставлення пояснюється тим, що починаючи з 2005 р. розробка причин смерті проводиться відповідно до Міжнародної статистичної класифікації хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я Десятого перегляду.

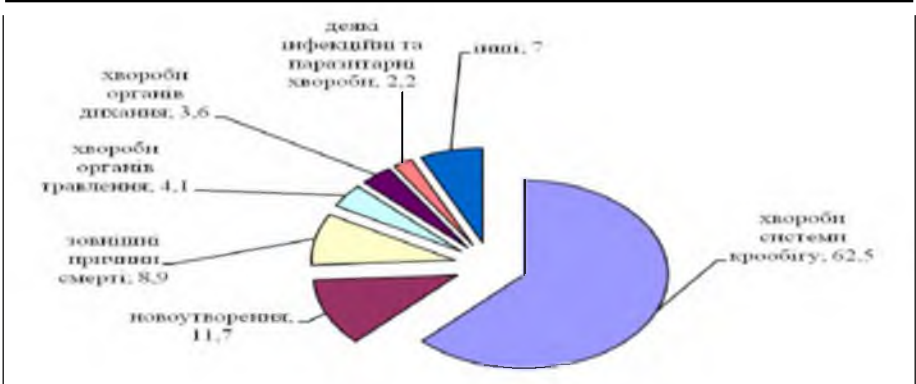

Рис. 2 Структура померлих в Україні за причинами смерті в 2005 р., (%)
Джерело: побудовано автором за даними [7]

Отже, з рис. 2 ми бачимо, що 2005 р. найбільший відсоток смертності припав на хвороби системи кровообігу (показник склав 62,5%), а найменший відсоток смертності припав на деякі інфекційні та паразитарні хвороби (2,2 %).

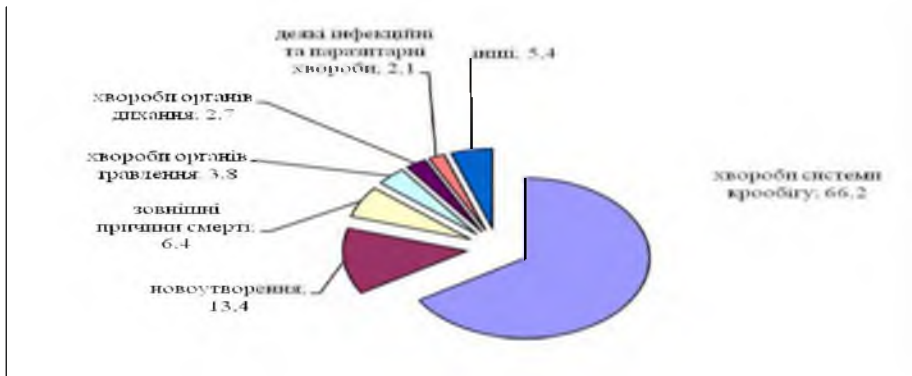

Рис. 3 Структура померлих в Україні за причинами смерті в 2012 р., (%)
Джерело: побудовано автором за даними [7]

На рис. 3 можна побачити, що у 2012 р. найбільший відсоток смертності припадав також на хвороби системи кровообігу (показник становив 66,2%), а найменший відсоток смертності – на деякі інфекційні та паразитарні хвороби (2,1%).

Таким чином, за цей період відбулися структурні зміни у причинах смерті населення України. Значення структурних зрушень наведено у табл.3.

Таблиця 3
Динаміка структури померлих за окремими причинами смерті населення України в 2005 і 2012 рр.

(%)

Роки	Хвороби системи кровообігу	Новоутворення	Зовнішні причини смерті	Хвороби органів травлення	Хвороби органів дихання	Деякі інфекційні та паразитарні хвороби	Інші
2005	62.5	11.7	8.9	4.1	3.6	2.2	7.0
2012	66.2	13.4	6.4	3.8	2.7	2.1	5.4
структурні зрушення, п. п.	3.7	1.7	-2.5	-0.3	-0.9	-0.1	-1.6

Джерело: розраховано автором за [7]

Отже, якщо вагомість усіх інших причин смерті знизилась, то частка померлих від новоутворень збільшилася на 1,7 п.п., а від хвороб системи кровообігу – на 3,7 п.п.

Наукові дослідження в галузі профілактики серцево-судинних та інших хронічних захворювань довели високу ефективність програм боротьби з ними. Яскравим прикладом цього є проект “Північна Карелія” у Фінляндії: зниження смертності від ішемічної хвороби серця на 82% серед чоловічого населення працездатного віку протягом 30 років значною мірою зумовлено зменшенням рівня трьох факторів ризику: високого артеріального тиску, високого вмісту холестерину і куріння. За цей період на 60% зменшилась і смертність від раку легень. Аналогічним чином за рахунок зниження рівня артеріального тиску, холестерину, індексу маси тіла та куріння зменшилась загальна смертність та смертність від ішемічної хвороби серця за 10 років у Литві. За розрахунками ефективні заходи щодо боротьби з факторами ризику можуть забезпечити зниження частоти ішемічної хвороби серця на 86%. Нині існує чимало наукових доказів того, що зниження рівня модифікованих факторів ризику обумовлює значне зниження частоти нових випадків захворювання, ускладнень і смертності від них [6].

Сьогодні в Україні нараховується 20 млн. хворих на серцево-судинні захворювання та щорічно реєструється близько 50 тис. нових випадків інфаркту міокарда [7]. Частка кількості померлих від хвороб системи кровообігу склала в 2012 р. 66,2% від загальної кількості. Таким чином, боротьба із серцево-судинними захворюваннями залишається одним із найважливіших завдань державної політики нашої країни у галузі охорони здоров'я.

Використані джерела

1. Загальні поняття про захворюваність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://intranet.tdmu.edu.ua/data/kafedra/internal/distance/lectures_stud
2. Кардіологія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki/Кардиология>
3. Марухно Т.В., Першина Н.Г., Симоненко І.С., Серебрянська О.Г., Юрченко Р.І., Олейнікова Г.І. Показники діяльності лікувальних установ по наданню медичної допомоги хворим з патологією системи кровообігу в 2012 р. Щорічник. – Київ: КМНІАІМС, 2013. - 107 с.
4. Горбась І. М. Фактори ризику серцево-судинних захворювань: поширеність і контроль/ І.Горбась// Здоров'я України. – 2007. - №21/1. - С.62-63.
5. Бахтеева Т. Д. Смертність в Україні більш ніж удвічі перевищує європейську/ Т.Бахтеева//Українська правда. – 5 листопада. – 2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2011/11/5/6732728/>
6. Проект оздоровлення нації “Тівнічна Карелія” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sportinauka.com/2012/02/29/проект-северная Карелія/>
7. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Анотація

У статті автором розглядається динаміка захворюваності населення України хворобами системи кровообігу та смертності населення з цієї причини. Наголошується актуальність даної групи захворювань в Україні. Досліджується досвід покращення ситуації щодо серцево-судинної захворюваності інших країн.

Ключові слова: динаміка захворюваності населення, хвороби системи кровообігу, смертність населення.

Анотация

В статье автор рассматривает динамику заболеваемости населения Украины болезнями системы кровообращения и смертности населения от этих причин. Подчеркивается актуальность данной группы заболеваний в Украине. Автор исследует опыт улучшения ситуации по сердечнососудистой заболеваемости других стран.

Ключевые слова: динамика заболеваемости населения, болезни системы кровообращения, смертность населения.

Summary

In this article the author considers the dynamics of morbidity of Ukrainian population because of circulatory system diseases and mortality of population from this cause. Author emphasizes the importance of this group of diseases in Ukraine. The experience of other countries as for improvement of the cardiovascular morbidity situation is studied also.

Keywords: the dynamics of morbidity, the circulatory system diseases, the mortality of population.